

A hulladékprobléma kriminológiai és büntetőjogi vetülete

ABSTRACT

Today's society is less and less characterized by its respect for nature, therefore in the last 50 years our waste production has changed both in quantity and in quality. The offences of environmental impact and waste management had to be addressed even on the level of criminal law. This study aims to present the classification of human behaviour which occurs in this context, the criminological characteristics of criminal offences that are relevant in waste criminality, as well as describe the Hungarian criminal regulatory law, and finally will analyse in detail the law in action for the criminal offence.

Keywords: green criminology ■ pandemic ■ environmental criminal law ■ waste crime ■ offence against regulations of waste management

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

A XXI. század egyik legnagyobb kihívását a hulladékképződésből eredő környezetterhelés jelenti, amelynek kezelésére a jog eszközeivel is egyre inkább törekszünk. Ennek némiképp ellentmond az a tény, hogy a jelenlegi társadalmi-gazdasági viszonyok a termelés és a fogyasztás ösztönzésével a hulladékok előállítását inkább támogatják, mintsem megvetik.^[1] Éppen ezért, a hulladékokkal összefüggésben jelentkező környezeti ártalmakról – mint a környezetkárosításokról általában – célszerű az azt előidéző cselekmény jogszerűségétől függetlenül (is) beszélni, mert az okozott kár ökológiai szempontból mindkét esetben ugyanakora.^[2]

[1] White, 2016, 14.

[2] Halsey, 1997, 219.

II. A HULLADÉKKÉPZŐDÉS JELLEMZŐI

A hulladékképződés az emberi lét szükségszerű velejárója, amelyet az emberiség egyszerűen visszajuttat az őt körülvevő természeti környezetbe. Ez a jelenség hosszú időn keresztül nem haladta meg az ökológiai rendszer tűrőképességét, hiszen mennyiségét tekintve jelentéktelennek, minőségileg pedig természetközelinek bizonyult.^[3] A társadalmi szerkezet és értékrend drasztikus átalakulásával korunk társadalmát viszont egyre kevésbé jellemzi a természet tisztelete.^[4] A harmónia hiánya az elmúlt ötven évben egyre inkább nyilvánvaló környezetterhelést eredményezett, amely mennyiségében folyamatosan gyarapszik, minőségében pedig mind gyakrabban környezetidegen anyagokkal valósul meg.^[5] A modern kor embere szemétnek tekint minden olyan anyagot vagy energiát, amelyre a továbbiakban már nincs szüksége, s ezt az érdekközpontú felfogást a nyelvhasználat is tükrözi, hiszen gyűjtőfogalmat használunk a nyersanyagok és erőforrások cizellált meghatározásaival szemben.^[6] A hulladék meghatározásában döntő kritérium a felhasználhatóság hiánya, amelyet az anyagi minőségen kívül a társadalmi-gazdasági értékítélet is jelentősen befolyásol.^[7] A keletkező hulladék mennyiségére a demográfiai változások is hatást gyakorolnak,^[8] összetétele pedig a fejlődő és a fejlett országokban számottevően eltér, ugyanakkor a települési hulladék részaránya a gazdasági fejlettség függvényében növekszik.^[9] A hulladékáramok globálissá válásával a káros környezeti hatások átlépik az országhatárokat, amely folyamat a kölcsönös függőségi viszony felismeréséhez vezetett. Már az ENSZ 1992. évi Környezet és Fejlődés c. konferenciáján világossá vált, hogy az elérendő cél mindenekelőtt a nem fenntartható termelés és fogyasztás megváltoztatása,^[10] azonban az eltelt három évtizedet bebizonyította, hogy a gazdasági érdekekkel szemben a környezetvédelem ügye igencsak alulmarad.

[3] Barótfi, 2000.

[4] Kiszvárdai, 2014, 82.

[5] Szabó, 2014, 572.

[6] Molnár, 2015.

[7] Hornyák, 2003, 1.

[8] Európai Környezetvédelmi Ügynökség: Hulladék: probléma vagy erőforrás?, 2014.

[9] Faragó, 2013a, 1.

[10] Faragó, 2013b.

1. A valóság számokban

A globálisan keletkező évi hulladékmennyiség 2050-re várhatóan el fogja érni a 27 milliárd tonnát,^[11] az éves műanyagtermelés pedig már meghaladta a 320 millió tonnát.^[12] 2014-ben kb. 41,8 millió tonna elektronikus hulladék keletkezett, amelynek csupán 10-40 százaléka lett megfelelően újrahasznosítva vagy ártalmatlanítva.^[13] Az ezredfordulót követően a Föld körül keringő, korábban felbocsátott objektumokból származó űrhulladékok 1 cm-nél nagyobb átmérőjű darabjainak száma meghaladta a háromszázezret.^[14] Az Európai Unióban a gazdasági tevékenységekből és a háztartásokból származó hulladék mennyisége 2016-ra elérte a 2538 millió tonnát, ami lakosonként átlagosan 5 tonna szemétnek felel meg. A keletkezett hulladék 36,4%-a az építőiparból származik, amit a bányászat és a köfejtés 25,3%-os hozzájárulása követ, míg a háztartások produkálták az össz mennyiség 8,5%-át.^[15] Eközben Magyarországon 2019-ben a lakosságtól közel 2.444.000 tonna hulladékot szállítottak el (ebből elkülönített gyűjtéssel csupán 416.000 tonnát), egyéb szervektől további 580.000 tonna hulladék elszállítására került sor (ebből 50.000 tonna elkülönített gyűjtésből származott). A közterület tisztításából 83.000 tonna hulladék képződött, de az is igaz és előrelépésnek tekinthető, hogy a közterületen elkülönítetten gyűjtött hulladék mennyisége ugyanezen évben 138.000 tonna volt.^[16] A forgalomba kerülő PET-palackok akár 450 évig is szennyezik a környezetünket, melyek száma évente hazánkban a becslések szerint meghaladja a másfél milliárdot. Ezek hozzávetőleg 70%-a sosem lép az újrahasznosítás útjára, mert folyómedrekben, tengerpartokon, erdőszélen vagy egyszerűen csak „elhagyott csomagként” végzik, majd mikroműanyaggá szétesve bekerülnek az ivóvizünkbe is.^[17]

A tengerekben lévő hulladék mennyisége is évről évre növekszik, a szennyezés összetételét tekintve pedig egyre nagyobb arányban tartalmaz műanyagot. A tengeri áramlatok a Csendes-óceán északi térségében létrehozták azt a hatalmas kiterjedésű szemétfoltot, amelyet méltán – de szomorúan – nevezhetünk a modern kor nyolcadik kontinensének. A nagy csendes-óceáni szemétszigetet alkotó mintegy 79.000 tonna műanyag 1,6 millió négyzetkilométeren terül el,^[18] mely probléma nagyságát jól szemlélteti, hogy ez a terület több mint tizenhét-szerese országunk területének. Az örvénylő óceáni áramlatok következtében az itt lévő hulladék egyre apróbb részecskékké őrlődik, majd mintegy 70%-a

[11] Our Planet: Environmental Crime, 2017.

[12] Lebreton at al., 2018, 1.

[13] Interpol: World Atlas of illicit flows, 2018, 73., 86.

[14] Faragó, 2013b, 56.

[15] Eurostat: Hulladékügyi statisztika, 2016.

[16] Központi Statisztikai Hivatal: A közszolgáltatás keretében elszállított hulladékok keletkezése, 2016-2019.

[17] Greenpeace Magyarország Egyesület: Stop Pet, 2020.

[18] Lebreton – Slat, 2018, 1.

tengerfenékre süllyed, ezáltal a hulladék élővilágra gyakorolt hatása is vitathatatlan. Először is a felszínen lebegő törmelék csökkenti a tengervízbe jutó fény mennyiségét, ami a planktonok tömeges pusztulásához vezet, másrészt, mivel a szemét jelentős része halászhaló, számtalan teknős és madár kerül halálos kimenetelű csapdába.^[19] Harmadszor pedig nem feledhető az a tény, hogy az egyre kisebb darabokra porladó műanyagot elfogyasztják a tengeri élőlények, amely így bekerül a táplálékláncba, végül az emberi szervezetbe is.^[20] Annak ellenére, hogy a mikroműanyagok emberi szervezetre gyakorolt hatásáról ma még keveset tudunk, annyi biztos, hogy a táplálékkal átlagosan 5 gramm műanyagot fogyasztunk el hetente, ami éves szinten több mint negyed kilogramm mennyiséget jelent.^[21] Az „ontológiai összefonódások” következtében elmosódik a határvonal az egyén és a külvilág, a múlt, a jelen és jövő között,^[22] ezáltal egyre inkább vitathatóvá válik az is, hogy mit nevezhetünk természetes állapotnak.

III. KRIMINOLÓGIAI VONATKOZÁSOK

A hulladéktermelés következményeinek mérséklésére létrejött nemzetközi megállapodások és globális programok nem tartalmaznak számon kérhető kötelezettségeket, ezért a végrehajtásával általánosságban komoly gondok vannak.^[23] A hulladékkal kapcsolatos környezetkárosító magatartások megértéséhez azonban célszerű az emberi cselekmények meglehetősen heterogén halmazát felosztani; Pusztai László e körben a környezetkárosító cselekményeket a termeléssel összefüggésben megjelenő normasértésekkel azonosította.^[24] Egy cselekmény akkor költődik közvetlenül a termeléshez, ha egyidejűleg két feltételnek is megfelel: valamilyen legitim vállalkozási forma keretében fejtik ki és – ha közvetlenül nem is, de – anyagilag motiváltak. E két kritérium fennállása négyféle elméleti csoportot hoz létre a környezetkárosító cselekményeken belül, de ökológiai hatásukat tekintve az első csoportba sorolható jogsértések a legsúlyosabbak. Ezen belül is két alcsoportot célszerű megkülönböztetnünk: az ipari termeléshez köthető, valamint a mező- illetve erdőgazdasági vonatkozású eseteket. A termeléshez csak közvetve kapcsolódnak a második csoportba tartozó jogsértések, hiszen ezek elsődlegesen nem anyagilag motiváltak, így feltehetően számuk is kevesebb. A termelési és szolgáltatási szférában megvalósuló bűnözés e két csoportot öle-

[19] A „szellemhalászat” következményeivel egyre gyakrabban szembesülhetünk a közösségi médiában is.

[20] National Geographic: Great Pacific Garbage Patch, 2019.

[21] WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány: Egy bankkártyányi műanyagot eszünk meg hetente, 2019.

[22] Huang, 2017, 98.

[23] Faragó, 2013b, 43.

[24] Borbíró – Gönczöl – Kerecsi – Lévai, 2016, 456.

li fel, míg a fogyasztási szférában megvalósuló devianciák merőben más jellemzőkkel bírnak. Esetükben hiányzik a legitim vállalkozási forma, tehát jellemzően egyéni szinten kerülnek kifejtésre. A motivációk e két csoporton belül sokszínűek lehetnek, beleértve akár a külső kényszernek való megfelelést, vagy a legális magatartás tanúsítására való képtelenség lehetőségét is.

Szervezeti		A CSELEKMÉNY KIFEJTÉSÉNEK KERETEI	
		Egyéb	
M O T Í V U M	A N Y A G I	I. CSOPORT - Ipari termeléshez köthető - Mező- valamint erdőgazdasági vonatkozású	III. CSOPORT Egyéni szinten, vagy legitim vállalkozási kereteket mellőző bűnszervezetben megvalósuló, anyagilag motivált cselekmények.
	E G Y É B	II. CSOPORT „Zöldgalléros” bűnözés: A legitim vállalkozás keretében jellemzően időmegtakarítás végett megvalósuló jogsértések.	VI. CSOPORT Egyéni szinten megvalósuló cselekmények többsége, amelyek szükségletkielégítést céloznak, sokszor kulturális vonatkozásokkal.
A termelési és szolgáltatási szférában megvalósuló cselekmények az I., illetve a II. csoportba, míg a fogyasztási szférában megvalósuló magatartások a III., illetve VI. csoportba sorolhatók.			

1. ábra: A hulladékbűnözés körébe sorolható magatartások csoportosítása
(forrás: a szerzők saját szerkesztése)

A hulladékkal kapcsolatos devianciák sajátossága az a ciklikusság, amely követi a hulladékképződés folyamatát. Szemét először a termelési szférában keletkezik, ebben a szakaszban az esetleges jogsértéseket jellemzően az első csoportba tartozó magatartások valósítják meg. A termék értékesítésével megnyílik a hulladékképződés lehetősége a fogyasztási szférában, ezért ezek a normasértések jellemzően a negyedik csoportba tartoznak. Mivel a jogkövető társadalom a szeméttől való megszabaduláshoz hulladékgyűjtést végző cégek szolgáltatását veszi igénybe, a hulladék átadását követő visszaélések jellemzően ismét az első csoportba sorolhatók.

1. A termelési és szolgáltatási szférában megvalósuló bűnözés

A hulladékgazdálkodás, az egyre növekvő szemétmennyiséggel párhuzamosan a környezetvédelem egyik legérzékenyebb területévé fejlődött, amelynek legnagyobb kihívása a jogszabályban foglalt előírások tényleges megvalósítása.^[25] A korszerű hulladékgazdálkodás célja a környezetterhelés megelőzése, megakadályozása, illetve felszámolása. Általános elvárásként jelenik meg, hogy a hulladékgazdálkodási rendszereket a helyi igényekkel és körülményekkel összhangban alakítsák ki.^[26] Az egyes országok eltérően értelmezik a környezetvédelmet, ezért a vonatkozó normák is különbözőek.^[27] A hulladékkezelés területileg eltérő költségei és lehetőségei globális árucikké tették a hulladékot. Annak ellenére, hogy a veszélyes hulladékok országhatárokon átnyúló szállítását a Bázeli egyezmény igyekszik visszaszorítani, azok nemegyszer országon belül is vándorolnak, mert kezelésük még szigorúbb feltételekhez kötött.^[28] Az illegális hulladékkezelés 200-300%-os megtakarítást jelenthet a legális vállalkozások jövedelmezőségéhez képest, ezért nem meglepő, hogy a hulladékbűnözés ma már a törvényes hulladékágazat mellett működik világszerte. Ennek hátterében az áll, hogy az egyre szigorodó jogszabályok tömegével a végrehajtás nem képes lépést tartani, ezért a lebukás kockázata is minimális. A bizonytalanságot fokozza, hogy nehéz megkülönböztetni a törvényes és illegális piaci szereplőket, ráadásul a hulladék jellemzően jól keverhető vagy álcázható. Minderre tekintettel a termelési és szolgáltatási szférában megvalósuló hulladékbűnözés markáns hányada a fehérgalléros bűnözés fogalmi körébe tartozik, mert az elkövetők gyakran törvényes hulladékkezelő vállalkozásokat üzemeltetnek, ami a hulladékáramokhoz való különleges hozzáférést is biztosítja számukra. A hulladéktermelő nemcsak az elkövetés tárgyát bocsátja rendelkezésre, hanem a szolgáltatás ellenértékét is kifizeti. A fogyasztási kultúrát a legális pazarlás és a drága ártalmatlanítási költségek egyszerre jellemzik, így a hulladéktermelő fogyasztók rendszerint megtévesztés áldozatai is egyben, mert azt hiszik, hogy a hulladékkezelés legális keretek között valósul meg. A keletkező anyagi haszon gyakran fizikailag is elválik a büntett helyszínétől, hiszen a nyereszkesző jellemzően nem érintkezik a hulladékkal.^[29]

Ezek a megállapítások sajátosan érvényesülnek a „zöldgalléros” bűnözés viszonylatában. Esetükben a közvetlen motivációt nem az anyagi haszonszerzés jelenti, hanem a feladatok csökkentése, valamint az esetleges időmegtakarítás. Ha mégis anyagi haszon keletkezik, az a kiadási oldalon felmerülő költségek csökkentésével áll elő, nem pedig a bevételek növekedéséből származik. A jogsértés jellemzően passzív magatartással, a kötelezettségek figyelmen kívül ha-

[25] Futó - Fleischer, 2004, 69., 71.

[26] Dömötör - Farkas - Buruzs - Torma, 2015, 101.

[27] White, 2016, 14.

[28] Varjú - Mezei, 2020, 106.

[29] Baird - Curry - Cruz, 2014, 97-105.

gyásával valósul meg, hiszen az elkövetők inkább a középosztályhoz tartozó kisvállalkozások, mintsem a felsőosztály tagjai. Ennek megfelelően a vállalkozási formák is egyszerűbbek, és az elkövető általában személyesen is „találkozik” a hulladékkal. Az alkalmazott semlegesítési technika is eltéréseket mutat, mert a fehérgalléros bűnözők gazdasági érdekekre történő hivatkozásával szemben itt a környezeti előírásokról való tudomásszerzés tagadásával vagy az okozott kár bagatellizálásával találkozhatunk leggyakrabban.^[30] A hulladékbűnözés áldozata azonban a környezet mellett maga az egész társadalom. A szemét környezetre gyakorolt hatásának komoly egészségügyi következményei lehetnek, emellett a káros következmények elhárításának költségei végsősoron az adófizetőket terhelik.^[31]

2. A fogyasztási szférában megvalósuló bűnözés

A gazdaság expanziójával a fogyasztási szokások is egyre nagyobb léptékű pazarló jelleggel mutatnak, az egyes termékekből az elhasználódás, valamint az elavulás következtében egyre rövidebb idő alatt szemét lesz. Az árukhoz kapcsolódó szolgáltatások szintén hulladékképződéssel járnak, amelynek legkézenfekvőbb példáját az egyes csomagolóanyagok adják. A keletkezett hulladéktól való megváltás szükségszerű, és ez a kényszer a legtöbb esetben jogkövető magatartás keretében történik. A kriminális cselekmények hátterében a legkülönbözőbb okok állhatnak, ezek között a pénz, vagyis a felmerülő költségek minimalizálásának igénye vitathatatlan. A fogyasztói társadalmak kultúrája azt az értékrendet közvetíti, hogy minden jövedelmi szinten több vagyon megszerzésére törekedjünk, mint amivel az adott pillanatban rendelkezünk.^[32]

A fogyasztási oldal anyagilag motivált normasértéseit a racionális döntés elmélete magyarázza a legjobban.^[33] A homo economicus racionálisan cselekszik, amikor a birtokában lévő hulladéktól a legkisebb költségek árán kíván megszabadulni. A törvényes hulladékszolgáltatási díjak mértéke a mennyiség és minőség függvényében változik, de ez a körülmény a kriminális cselekmények hajtóerejeként szolgál. Ennek talán legismertebb esete az építési és bontási munkálatokból keletkező ún. inert hulladékok problémája. Az elkövetőnek gyorsan kell döntést hoznia a keletkezett anyagok sorsát illetően, ezért racionalitása a meglévő ismeretekre korlátozódik. Jellemzően először a jogszerű lehetőségeket keresi, de az azok meglehetősen magas költségeivel való szembesülés kialakítja vagy megerősíti benne a jogsértő magatartás tanúsításának szándékát. Ezt köve-

[30] Huisman - van Erp, 2013, 1178-1200.

[31] Loughborough University Institutional Repository: Waste Crime: the multi-million pound swindle, 2017.

[32] Borbíró - Gönczöl - Kerezsi - Lévy, 2016, 120.

[33] Gönczöl -Kerezsi - Korinek - Lévy, 2016, 98.

tően a lehetőségre álló alternatívákat áttekintve dönt a normasértő magatartás megvalósításának módjáról, a szituációs okok elmélete szerint tehát a jogsértés kétlépcsős folyamat keretében valósul meg.^[34]

A nem anyagilag motivált cselekmények esetében a kriminalitás hátterében a jogszerű magatartás tanúsítására való képesség hiánya áll, ezért ezek legátfogóbb magyarázatát Merton feszültségelmélete jelenti. Az egyre változatosabb termékek és szolgáltatások igénybevétele olyan kulturálisan meghatározott cél, amelynek elérésére a társadalom majd minden tagja törekszik. Ennek realizálásához szükséges legális módokat és eszközöket az a jogrendszer jelöli ki, amely nemegyszer figyelmen kívül hagyja a gyakorlati megvalósíthatóságot.^[35] A jogszerű hulladékgyűjtés egyre szigorodó normái és a hulladéktermelő számára adott lehetőségek közötti feszültség kriminalitáshoz vezethet, ha az elkövető nem rendelkezik a megfelelő hulladékszolgáltatás igénybevételéhez szükséges anyagi vagy egyéb feltételekkel, tekintettel arra tényre, hogy a hulladékképződés az ember egyik legáltalánosabb kísérőjelensége.

IV. A BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOZÁS LÉNYEGE - A HULLADÉKGAZDÁLKODÁS RENDJÉNEK MEGSÉRTÉSE

Hazánk büntetőpolitikája is a megelőzés elvét követi, és nem utólagosan próbálja elhárítani a bekövetkezett káros hatásokat. A technikai fejlődésnek Magyarországon is olyan irányt kellett szabni, amely a lehető leghatékonyabban és elfogadható társadalmi költséggel oldja meg az életminőség javítását és a környezet védelmét. Hosszú távon valódi megoldást a szennyezés elkerülése, olyan fogyasztási és termelési gyakorlat kialakítása jelenti, amely a jelenleginél kisebb környezetszennyezéssel jár, viszont azon személyek ellen, akik ezt figyelmen kívül hagyják, nem kevesebbel, mint a büntetőjog ultima ratio jellegű eszközével kell fellépni. Ennek érvényesítése azt is jelenti, hogy a környezeti erőforrásokat használó, illetve azokat terhelő, szennyező és károsító tevékenységet folytató alanyok teljes felelősséget viseljenek.

A „szemeteléssel” összefüggésben a Btk. XXIII. Fejezetében találjuk meg a hulladékgyűjtés rendjének megsértése bűncselekményt, melynek kapcsán 2021. március 1. napjától – a hulladéktörvény nagy terjedelmű módosításával összefüggésben – a korábbiakhoz képest jelentős változások figyelhetők meg, hiszen a büntetendő magatartások körének bővítése mellett a szabályozás jelentősen, alapjaiban átalakult.

[34] Borbíró - Gönczöl - Kerecsi - Lévay, 2016, 242.

[35] Borbíró - Gönczöl - Kerecsi - Lévay, 2016, 117.

Btk. 248. § (1) Aki

- a) nyilvántartásba vétel vagy bejelentés nélkül, illetve engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve végez hulladékgazdálkodási tevékenységet, vagy
 - b) hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez és az alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen
- a) az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére alkalmas vagy
 - b) jelentős mennyiségű, hulladékot elhelyez, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt
- a) veszélyes hulladéokra,
 - b) különösen jelentős mennyiségű hulladéokra vagy
 - c) különös visszaesőként követik el.

A bűncselekmény védett jogi tárgya az egészséges emberi és természeti környezet fenntartásához, a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos előírások megtartásához, a környezet és természet védelméhez,^[36] a hulladékok káros hatásának elkerüléséhez fűződő társadalmi érdek.^[37] A keretdiszpozíciót kitöltő jogszabály az (új) hulladéktörvény^[38] (Ht.) és a hulladékgazdálkodási tevékenységek nyilvántartásba vételéről, hatósági engedélyezéséről szóló 439/2012. (XII.29.) Korm. rendelet, de fontos rendelkezések találhatók a környezet- és természetvédelmi törvényben,^[39] valamint az országhatárt átlépő hulladékszállításról szóló 180/2007. (VII.03.) Korm. rendeletben és a veszélyes hulladékkal kapcsolatos egyes tevékenységek részletes szabályairól szóló 225/2015. (VIII.7.) Korm. rendeletben is.

A hulladék Btk.-beli fogalma korábban a Ht.-hez képest megszorítást alkalmazott, a bűncselekmény elkövetési tárgya ugyanis csak olyan hulladék lehetett, amely alkalmas volt az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére.

[36] Sinku, 2016, 368.

[37] Polt, 2016, 801.

[38] A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény.

[39] A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény; a természet védelméről szóló 1996. évi III. törvény.

Az új büntetőjogi szabályozás ezt a megszorítást kiiktatta, tágabbra nyitva ezzel a törvényi tényállás alkalmazási körét, vagyis a nyilvántartásba vétel, a bejelentés vagy az engedély nélküli, illetve az engedély kereteit túllépő hulladékgazdálkodási tevékenység önmagában, a hulladék veszélyeztető potenciáljának külön bizonyítása nélkül büntetendővé vált. A minősített esetek körét is kiszélesítette a jogalkotó, immáron tehát nem csak a veszélyes hulladék, hanem a különösen jelentős mennyiségű hulladék is minősítő körülményt valósít meg, továbbá új minősítő körülmény a különös visszaesőként való elkövetés.^[40]

A hulladék veszélyes hulladéknak minősül, ha az a hulladékjegyzékről szóló miniszteri rendeletben meghatározott hulladékjegyzékben veszélyes hulladékként szerepel, és megfelel a Ht. 2. § (1) bekezdés 48. pontjában foglalt fogalom-meghatározásnak, vagyis rendelkezik az 1. mellékletben meghatározott veszélyességi jellemzők legalább egyikével.^[41] A hulladék ezen túlmenően akkor is veszélyes hulladéknak minősül, ha ugyan nem veszélyes hulladékként szerepel a hulladékjegyzékben, de a környezetvédelmi hatóság megállapítja, hogy rendelkezik a veszélyességi jellemzők valamelyikével. Az ilyen ismeretlen összetételű és a hulladékjegyzékben közelebből meg nem határozott típusú hulladékot a környezetvédelmi hatóság döntéséig veszélyes hulladéknak kell tekinteni. Meghatározta tehát a jogalkotó, hogy a hulladék mely esetekben minősül veszélyes hulladéknak, típusait pedig a hulladékjegyzékről szóló 72/2013. (VIII.27.) VM rendelet tartalmazza (és nem a szakértő állapítja meg). A hulladékjegyzékben a csillaggal (*) megjelölt hulladéktípusok veszélyes hulladéknak minősülnek, így például a közvélekedéssel ellentétben a gumiabroncs^[42] nem veszélyes hulladék (ahogyan egyes elemek és akkumulátorok sem),^[43] míg a vizes vagy szerves oldószer, mosófolyadék, festék, lakk, az olajtüzelés pernyéje és kazánpora, a dízelolaj, a benzin vagy éppen a tűzijáték veszélyes hulladékok.

V. A BŰNÜGYI IRATOK ORSZÁGOS VIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYEI

Az Országos Kriminológiai Intézetben kiterjedt kutatás lefolytatására került sor,^[44] melynek keretében Magyarország valamennyi megyéjéből, két teljes év vonatkozásában^[45] került vizsgálat alá a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény joggyakorlata a bírósági szakban befejezett ügyeket

[40] Jogaszegylet.hu: Jelentősen átalakult a hulladékgazdálkodás..., 2021.

[41] Robbanásveszélyes, oxidáló, tűzveszélyes, irritáló, rákkeltő (karcinogén), maró, fertőző, reprodukciót (szaporodást) károsító, mutagén, akut mérgező gázokat fejlesztő, érzékenységet okozó, környezetre veszélyes (ökotoxikus) stb.

[42] 16 01 03: hulladékká vált gumiabroncsok.

[43] 16 06 05: egyéb elemek és akkumulátorok. Az ólomakkumulátor veszélyes hulladék, a lúgos akkumulátorok főszabály szerint nem veszélyes hulladékok.

[44] Garai, 2017.

[45] A vizsgált időszak a 2015. január 1-től 2016. december 31-ig tartó időszak volt.

érintően. A kutatás számos aspektusból elemezte a bűncselekményt, melynek során 182 vádlott tekintetében 141 bűnügyi akta feldolgozására került; ennek eredményeiből mutatunk be néhány főbb jellemzőt.

1. Dióhéjban: kriminálstatisztikai adatok

A vizsgált bűncselekmény, vagyis az illegális hulladék-elhelyezés, mint jelenség kapcsán érdemes figyelmünket elsőként a regisztrált bűncselekmények száma felé fordítani, mivel jogerősen befejezett ügyekről csak ismert elkövetők esetében beszélhetünk, az pedig sajnos nem tipikus ezekben az eljárásokban.

Megye	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Budapest (Főváros)	23	23	14	10	12	17
Baranya	4	5	1	3	5	10
Bács-Kiskun	32	22	17	16	17	34
Békés	12	13	19	16	25	29
Borsod-Abaúj-Zemplén	19	17	23	18	24	42
Csongrád-Csanád	13	11	15	12	9	8
Fejér	12	20	24	17	34	41
Győr-Moson-Sopron	10	16	13	15	23	24
Hajdú-Bihar	7	2	15	2	10	2
Heves	4	8	2	4	9	18
Komárom-Esztergom	9	9	5	4	5	15
Nógrád	8	5	9	9	9	18
Pest	43	44	42	45	61	41
Somogy	7	6	5	1	9	15
Szabolcs-Szatmár-Bereg	21	20	481	129	78	38
Jász-Nagykun-Szolnok	25	12	6	13	14	37
Tolna	15	21	17	27	22	33
Vas	9	5	13	12	17	27
Veszprém	19	10	8	6	7	7
Zala	15	18	18	13	12	18
Országh. kívüli tev.	0	0	0		0	
Összesen	307	287	748	372	402	474

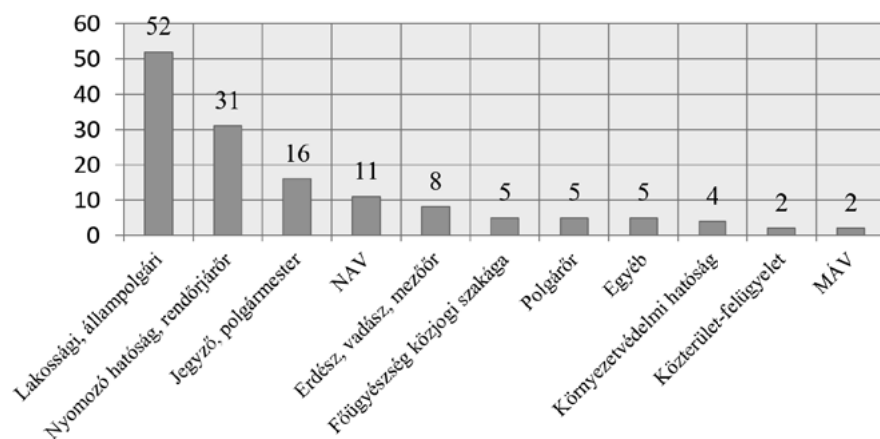
1. táblázat: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése deliktumregisztrált bűncselekményszáma az elkövetés helye szerint (db/év)

(forrás: Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály Bűnügyi Statisztikai Rendszer)

A regisztrált bűncselekmények számossága a jogellenes személtelhelyezés körében csak egy statisztikai számadat, nem a ténylegesen elhelyezett személtalmokat mutatja. Mindez természetesen nem a nyomozó hatóságok/az igazságszolgáltatás hibája vagy hiányossága, hiszen nagyon magas a látencia, nem minden jogellenes hulladékelhelyezés nyomán indul hatósági vagy büntetőeljárás, erre csak akkor kerül sor, ha a látókörbe kerül ezen magatartás. Ettől függetlenül érdemes elidőzni ezen a táblázaton, mert az egyes oszlopok a megyéenkénti éves (!) szám adatok tükrét tartják elénk; így abban, hogy ez sok vagy kevés, talán szavak nélkül is megegyezhetünk.

2. Bejelentők/feljelentők – a büntetőeljárás megindulása

Ami a bejelentők és feljelentők számarányát illeti, a kutatással érintett időszakban az alábbi személyek, szervezetek észlelése alapján indultak a büntetőeljárások.

2. ábra: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekményt bejelentő / feljelentő személyek és szervezetek megoszlása
(forrás: a szerző saját szerkesztése)

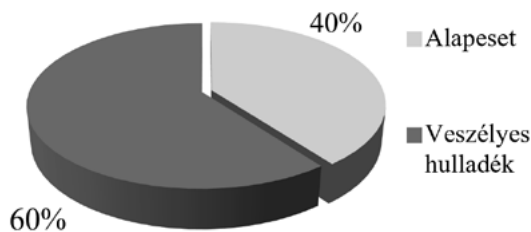
Az állampolgári bejelentések vagy a hatóság saját észlelése általában akkor történik meg, amikor az elkövetőt már nem, csak az elhelyezett hulladékot lehet megtalálni a helyszínen, a tettenérés ritka és kivételes jellegűnek tekinthető. Ilyen szerencsés eset történt pl. az egyik Vas megyei községben, ahol a helyszínre érkező rendőrjárőrök intézkedés alá tudták vonni azt a személyt, aki a gépjárművéhez kapcsolt utánfutóról éppen nagy mennyiségű szemetet (hullámpalát és építési törmelék-

ket) helyezte el egy általa nem ismert magánszemély körbekerítetlen ingatlanán.^[46] A másik sikertörténetben szolgálatteljesítés közben – egy utcán áthaladva – a rendőrjárőr azt látta, hogy négy férfi és egy nő éppen személyautót bont szét. Ellenőrzés alá vonta a személyeket, majd felszólította őket cselekményük abbahagyására és közölte nevezettekkel, hogy őket bűncselekmény elkövetésén tetten érte.^[47]

Az eljárások többségét láthatóan lakossági bejelentés indította el, azonban jelentős a nyomozó hatóságok, rendőrjárőrök saját észlelése nyomán, hivatalból elrendelt nyomozások száma is. A vasútvonalak mentén elhelyezett hulladékok jellemzője, hogy mire a MÁV bürokratikus, hosszadalmas és hivatalos úton eljut odáig, hogy írásban bejelenti az általa észlelt jogellenes hulladék elhelyezéseket, addigra azt előtte már megtette valaki más, ettől függetlenül természetesen sértettként megjelenik az eljárásokban. Az egyik vasúti alkalmazott arról számolt be tanúkénti meghallgatása alkalmával, hogy „Hétről hétre azt észleltem, hogy egyre több a szemét ebben a szelvényben, annak mennyisége folyamatosan növekszik.” Szintén dicséretes a NAV és a környezet-, természetvédelmi hivatások munkája, valamint a főügyészségek közjogi szakágának büntető eljárás kezdeményezésére irányuló jelzései, de az önkormányzatok sem hagyják szó nélkül a területükön történt jogsértő eseményeket.

3. A bűncselekmény jellege, elkövetési alakzata és a kiszabott büntetés

Az ügyek 40%-ában (56) a bűncselekmény alapesetért feleltek az elkövetők (nem veszélyes hulladékra elkövetés), míg többségében, vagyis az ügyek 60%-ában (85) veszélyes hulladékra követték el a bűncselekményt.

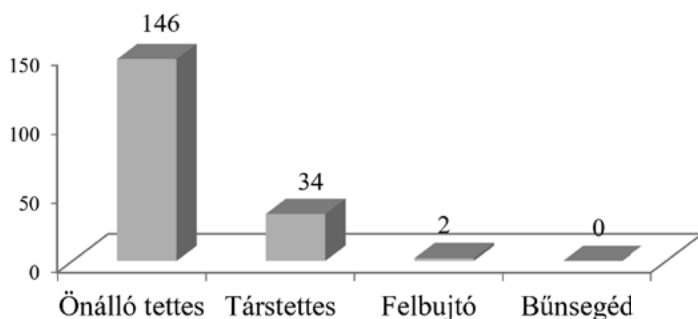

3. ábra: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény bírósági minősítése (forrás: a szerző saját szerkesztése)

[46] Szombathelyi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 18010/1670/2014. bü., Szombathelyi Járási Ügyészség B.2289/2014.

[47] Vasvári Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya 18060/323/2014. bü., Szombathelyi Járási Ügyészség B.3596/2014.

A vádlottak 38%-a büntetett előéletű volt, míg a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekményt az eljárásban szereplő vádlottak 62%-a úgy követte el, hogy ezt megelőzően még soha nem állt bíróság előtt. Az elkövetők közel 20%-a (34) társtetteségből valósította meg a bűncselekményt, 2 személy felbujtásért felelt, vagyis a vádlottak 80%-a (146) önállóan követte el a bűncselekményt, bűnsegéd pedig egyetlen ügyben sem volt. Huszonöt büntetőeljárásban 2 fő vett részt együttesen a bűncselekmény elkövetésében, hat büntetőeljárásban 3 személy valósította meg közösen a tényállási elemeket, míg az egyik ügyben 4-en voltak az elkövetők.

4. ábra: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetői alakzata
(forrás: a szerző saját szerkesztése)

A tényadatokból látható, hogy a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének elkövetői tipikusan „magányos farkasok”, társtettség a vizsgált ügyek mindössze 18,6%-ában fordult elő. Ennek oka vélhetően az, hogy a bűncselekmény elkövetési tárgya maga a hulladék (feleslegessé vált dolgok), amelyek bizonyos személyekhez, háztartásokhoz köthetők, s többnyire a férfiak vállalják fel annak ódiúját, hogy ezektől – a családi költségvetés kíméletével – akár jogellenesen is, de megválnak. A társas elkövetés főként azokra az ügyekre jellemző, ahol a vádlottak egymáshoz való viszonyában ún. főnök-beosztott, munkatársi kapcsolatról beszélhetünk, vagy pedig barátként, családtagként végeznek bizonyos, egyébként engedélyhez kötött tevékenységeket (autóbontások, akkumulátorok begyűjtése stb.).

Ami a bűncselekménnyel érintett büntetés-kiszabási gyakorlatot illeti, az országos szinten rendkívül vegyes képet mutat mind az ügyészi indítványokat, mind pedig a kiszabott büntetéseket tekintve. A 141 büntetőügyben szereplő 182 vádlott vonatkozásában az alábbiak szerint alakult a büntetés-indítványozási és kiszabási gyakorlat (4 vádlottat felmentett a bíróság).

Büntetés típusa	Ügyészi indítvány	Bírósági döntés
Felfüggesztett szabadságvesztés	74	69
Pénzbüntetés	44	41
Közérdekű munka	32	40
Próbára bocsátás	17	15
Elzárás	2	2
Végrehajtandó szabadságvesztés + közügyektől eltiltás	13	11
Összesen:	182	178

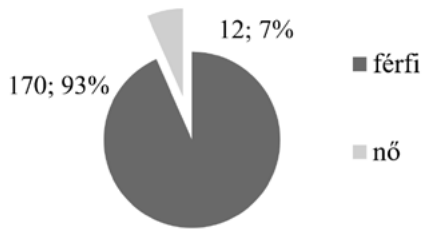
2. táblázat: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény büntetékiszabási gyakorlata (forrás: a szerzők saját szerkesztése)

Az országos tendencia azt mutatja, hogy az elkövetők szankcionálására 41%-ban a felfüggesztett szabadságvesztést tartották a legmegfelelőbbnek, míg csak 24%-ban a pénzbüntetést, és 18%-ban a közérdekű munkát. Próbára bocsátás a vádlottak 9%-ánál jöhetett szóba, az elzárás elenyésző, végrehajtandó szabadságvesztést pedig kizárólag büntetett előéletű elkövetők esetében indítványoztak az ügyészségek, illetve azokban az ügyekben, ahol büntetőeljárás hatálya alatti elkövetés történt, ez a vádlottak 7%-át tette ki.

A büntetés kiszabása során mindössze 20 vádlott esetében tértek el a jogerős döntést hozó bíróságok az ügyészi indítványtól. Erre azokban az eljárásokban került sor, amelyekben a tárgyalási szakban merült fel a vádlott személyi körülményei tekintetében olyan lényeges változás vagy információ, amelynek alapján célravezetőbb volt egy másik büntetési nemre való áttérés (pl. a vádlott időközben elveszítette az állását, egészségügyi problémái miatt tartós kezelésre szorul, beteg hozzátartozóját kell ápolnia, teljes mértékben és a saját költségén elszállította a jogellenesen elhelyezett hulladékot, tereprendezeit vállalt stb.).

4. Az elkövetők neme, életkora, illetve a büntetőeljárás időtartama

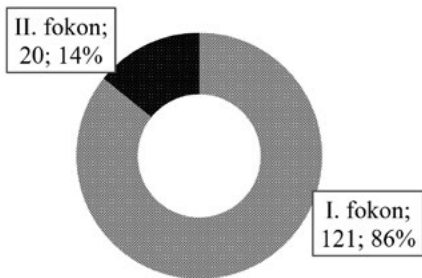
Érdekes adatra bukkanhatunk a vádlottak nemi megoszlását illetően is, talán megsaccolni sem tudnánk mennyi férfi és mennyi nő követ el ilyen jellegű bűncselekményt.

5. ábra: A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetőinek nemi megoszlása (forrás: a szerzők saját szerkesztése)

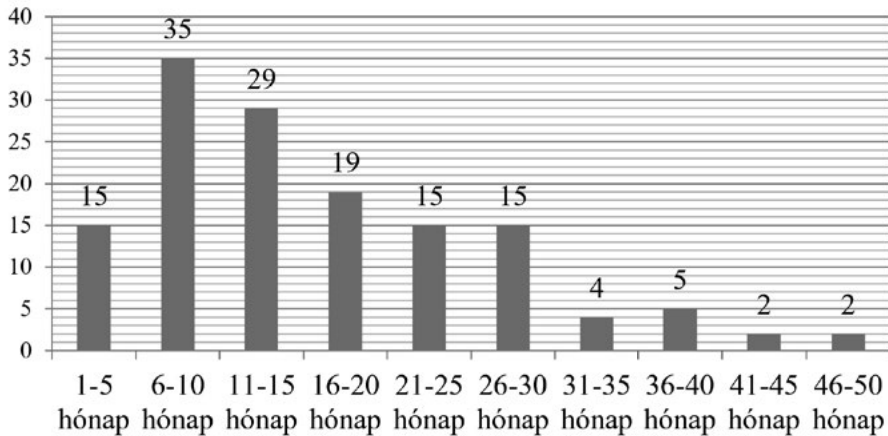
Ami az vádlottak életkorát illeti, a legfiatalabb 16, míg a legidősebb 72 éves volt. Jelen bűncselekmény elkövetésében toronymagasan vezet a 30-40 év közötti korosztály (úgy tűnik ők a legbátrabbak), míg a 21-30, illetve a 41-50 év közöttiek aránya szinte megegyezik, de nem mellékes az 51-60 év közötti elkövetők száma sem.

Úgyisintén beszédes és biztatóan fontos tényadat, hogy a vizsgált ügyekhez kapcsolódó büntetőeljárások túlnyomó többsége I. fokon befejeződött, a II. fokú bíróságok elé Magyarországon két teljes év alatt csupán 20 ilyen büntetőügy került.

6. ábra: A büntetőeljárások befejezése (forrás: a szerzők saját szerkesztése)

Az alábbi diagram szemlélteti a bűncselekmény elkövetése és a jogerős bírósági döntés meghozatala között eltelt idő hosszát. Az időmúlás fontos tényező (főként a vádlott szempontjából), a legrövidebb eljárás 1 hónapon belül befejeződött (bíróság elé állítás), míg a leghosszabb büntetőügy 49 hónapig, 4 teljes évig elhúzódott.

7. ábra: A büntetőeljárás megindítása és befejezése között eltelt idő
(forrás: a szerzők saját szerkesztése)

VI. HULLADÉK VAGY SZEMÉT? – A SZELEKTÍV HULLADÉKGYŰJTÉS KIEMELT FONTOSSÁGA

Hulladékok azok az anyagok, amelyek keletkezésük helyén ugyan már haszontalanná váltak, de anyagfajtánként külön kezelve, szelektíven gyűjtve még másodlagos nyersanyagként hasznosíthatók;^[48] ez a szeméttől teljesen különböző fogalom. A természet nem termel felesleges anyagokat, melléktermékeket, minden a körforgás része. Ezzel ellentétben az emberi civilizáció olyan folyamatokat generál és működtet, melynek eredménye, mellékterméke a természetben nem ismert fogalom: a szemét. Magyarországon évente összesen kb. 80 millió tonna (három Gellért-hegynyi) szemét keletkezik, aminek nagy része termelési hulladék és „csak” 4,3 millió tonna, azaz 20 millió köbméter a települési szilárd hulladék (a lakosságra eső része ennek hozzávetőleg 5%-a, ami egy átlag magyar állampolgárra vetítve 1 kg/nap). Ez a mennyiség 1991 óta rohamosan növekszik, melynek egyik oka a fogyasztói szokások radikális megváltozása.^[49]

A hulladék keretirányelvben (HKI) meghatározott, a hulladék elkülönítetten történő gyűjtésére vonatkozó célokra és kötelezettségekre tekintettel 2015. január 1-jétől Magyarországon a lakosságnál képződő üveg, papír, fém és műanyag hulladékot minden településen szelektíven kell gyűjteni. Ezeket a célokat hazánk elsősorban a folyamatosan bővülő házhoz menő rendszerrel, illetve hulladékgyűjtő szigetek és hulladékgyűjtő udvarok létesítésével próbálja elérni.

[48] VKSZ Veszprémi Közütemi Szolgáltató Zrt. Hulladékgazdálkodás: Szemét és hulladék, 2021.

[49] VKSZ Veszprémi Közütemi Szolgáltató Zrt. Hulladékgazdálkodás: Szemét és hulladék, 2021., valamint Bp18.hu: Ne hagyjuk elszőkni az energiát.

A hulladék környezetbarát kezelése és a bennük található másodlagos anyagok felhasználása az EU környezetvédelmi politikájának kulcseleme.^[50] Becslések szerint a termékgyártás során felhasznált anyagok csupán 1%-a marad „használatban” hat hónappal az értékesítés után, belegondoltunk már abba, hogy mi történik a többi 99%-kal? Nincs más lehetőség, mint a körforgásos gazdaság, ami több mint újrahasznosítás - egy értékláncokon és iparágakon átívelő gazdasági modell, amely újradefiniálja a terméktervezés, gyártás, fogyasztás folyamatát, ezzel megnyitva új, eddig kiaknázatlan (másod)piacokat a vállalatok számára.^[51] A hulladékok kezelése egyszerűen régi és új probléma. A feleslegessé vált szemét bűze, illetve az ahhoz kapcsolódó fertőzésveszély és járványok már az ókori görögöket is rákényszerítette a hulladék összegyűjtésére és lerakók megépítésére. Bár a hulladék mindig is része volt az emberiség mindennapjainak, a hulladék-problematika mégis újszerűnek tekinthető, hiszen a hulladéktermelés mára globális méreteket ölt, azok mennyiségéből és veszélyes összetételéből adódó környezeti hatások miatt a jövő nemzedékének életterét veszélyezteti.^[52]

VII. ZÁRÓ GONDOLATOK

Nagyon fontos megjegyezni, hogy azokban az eljárásokban (és ez a többség), amelyekben az elkövető kiléte az eljárás során nem állapítható meg, az illegális hulladéklerakást végző személyek nemcsak a környezet állapotát, de a terület tulajdonosának anyagi helyzetét is veszélyeztetik, mivel az engedély nélkül lerakott hulladék ártalmatlanítása, a környezet eredeti állapotának helyreállítása és az ezzel kapcsolatos (sokszor tetemes) költségek viselése az érintett ingatlan tulajdonosának a kötelessége. Ilyen esetekben a hulladékbirtokosra vonatkozó kötelezettség azt az ingatlanhasználót terheli, akinek az ingatlanán a hulladékot elhelyezték vagy elhagyták. Amennyiben veszélyes hulladékról van szó, az ártalmatlanítási és egyéb költségeket is neki kell megfizetnie annak ellenére, hogy ő csak elszenvedője, nem pedig elkövetője a bűncselekménynek.

Mindenki bír azzal a döntési jogosultsággal, hogy életmódjának kisebb-nagyobb elemeit meghatározza, azokon változtasson. Az ember környezetvédő attitűdjének kifejlődését és kifejeződését azonban sajátos, jól szemléltethető gondolkodásminták gátolják; a jóleső felelősségvállalás elmulasztásának leggyakoribb oka a túlhasználat, illetve a túlfogyasztás jelentősének lebecsülése. A másik jelenség az emberi természetben ősi gyökerekkel bíró „ne az én hátsó

[50] Ld. a hulladékokról szóló keretirányelvet, amely meghatározza a hulladékgazdálkodással kapcsolatos alapfogalmakat és fogalommeghatározásokat, ideértve a hulladék, az újrafeldolgozás és a hasznosítás fogalmát is.

[51] Pwc.com: Ha a kör bezárul, 2018.

[52] Vityi, 2006, 21.

kertembe” szemlélet, vagyis környezetvédelmi érzékenységünk csak a közvetlen érintettség esetén kap lángra, egyébként hibernált állapotban van. A harmadik káros hatású mentális jelenség, hogy a fokozatos változásokra csak éppen ugyanolyan elhúzódnó ütemben reagálunk, sőt nem ritkán a lassú folyamatokat egyáltalán nem is vesszük figyelembe, illetve akár észre sem. A környezeti javak részben közjóságok, a többség csak másoktól várja el a mértékletességet használatuk, kíméletük tekintetében, magával szemben nem támaszt ilyen igényeket.^[53]

Világosan kell látni azonban, hogy a jogrendszer érték közvetítő szerepe a jelenlegi termelési és fogyasztási struktúra mellett hatástalannak bizonyul. Annak ellenére, hogy a 301/2021. (VI.1.) Korm. rendelet szigorításokat jelent bizonyos - műanyagból készült - fogyasztási cikkek forgalomba hozatala tekintetében, az olajcégek műanyagipari törekvéseit egyre nagyobb arányban a napi fogyasztási cikkek értékesítő szektor, valamint az élelmiszeripar szolgálja ki.^[54] A globális ellátási láncok mindaddig szélesednek, ökológiai hatásuk mindaddig gyarapodik, amíg nem aknázzuk ki kellőképpen a helyi adottságokban rejlő lehetőségeket. A helyi termékek növekvő arányú, mértékletes fogyasztása mellett az újrahasznosított anyagok arányának növelése adhat alapot az emberiség és a természet viszonyának újraalakítására. Ki kell emelni ugyanakkor, hogy a büntetőjogi szabályozás hatástalansága a - társadalomra legnagyobb veszélyt jelentő - termelési és szolgáltatási szférában megvalósuló cselekményekkel szemben a legnagyobb mértékű. Kijelenthetjük, hogy a hulladékprobléma megoldásában a jog szerepe vitathatatlan, de nem elégséges.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény.
- A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény.
- A természet védelméről szóló 1996. évi III. törvény.
- Baird, Jim - Curry, Robin - Cruz, P (2014): An overview of waste crime. In: *Waste Management & Research*. 32(2)/2014.
- Barótfi István (2000): *Környezettechnika*. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály Bűnügyi Statisztikai Rendszer. (Elérhető: <https://bsr.bm.hu/Document>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Borbíró Andrea - Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Lévay Miklós (szerk.) (2016): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Bp18.hu: Ne hagyjuk elszökni az energiát. Az a hulladék a legjobb, ami nem is keletkezik. (Elérhető: https://www.bp18.hu/images/dokumentumok/onkormanyzat/palyazatok/onkormanyzat-altal-elyert-palyazatok/online_hulladek.pdf. Letöltés ideje: 2021.06.11.).

[53] Horváth, 2013, 222-234.

[54] Greenpeace, 2021.

- Dömötör Zsanett – Farkas Alexandra – Buruzs Adrienn – Torma András (2015): A regionális hulladékgazdálkodási rendszerek átfogó értékelése. In: *Tér-Gazdaság-Ember*. 2015/3. sz.
- Európai Környezetvédelmi Ügynökség: Hulladék: probléma vagy erőforrás?, 2014. (Elérhető: <https://www.eea.europa.eu/hu/jelzesek/jelzesek-2014/cikkek/hulladek-problema-vagy-eroforras>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Eurostat: Hulladékügyi statisztika, 2016. (Elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Hullad%C3%A9k%C3%BCgyi_statiztika#A_keletkez.C5.91_hullad.C3.A9kok_teljes_mennyis.C3.A9ge. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Faragó Tibor (2013a): A hulladékprobléma nemzetközi vetületei. In: *Grotius - tanulmányok*. (Elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/BSPPDX/2013-02-02_farago_tibor_a-hulladekproblema-nemzetkozi-vetuletei.pdf. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Faragó Tibor (2013b): A globálisan növekvő hulladékmennyiség és a kezelésére irányuló nemzetközi törekvések. In: *Ipari ökológia*. 2. évf., 2013/1. sz. (Elérhető: http://real.mtak.hu/62439/1/GlobalisHulladek_IpOk_u.pdf 2013b. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Futó Péter – Fleischer Tamás (2004): A közpolitikára ható EU-integrációs mechanizmusok – a hulladékgazdálkodás példáján. In: *Európai Tükör*. 2004/4-5. sz. (Elérhető: http://real.mtak.hu/4027/1/futo-fleischer_adapt%2Bc_eutuk04-4-5.pdf. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Garai Renáta (2017): *A hulladékgazdálkodás rendje megsértésének elhatárolási kérdései*. OKRI 2017/III/B/2/30. sz. kutatás.
- Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.) (2016): *Kriminológia – szakkriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Greenpeace Magyarország Egyesület: Stop Pet. Vegyünk búcsút az egyszer használatos PET-palackoktól, 2020. (Elérhető: <https://sites.greenpeace.hu/mondjunk-nemet-az-eldobhato-kulturara/stoppetpalack/>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Greenpeace: The Climate Emergency Unpacked How Consumer Goods Companies are Fueling Big Oil's Plastic Expansion. Report Summary, 2012. (Elérhető: https://www.greenpeace.org/usa/wp-content/uploads/2021/09/1001_GP_Unpacked_Summary_ENG_FINAL.pdf. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Halsey, Mark (1997): Environmental Crime: Towards an Eco-Human Rights Approach. In: *Current Issues in Criminal Justice*. Vol. 8/1997, No. 3.
- Hornyák Margit (2003): A hulladékgazdálkodás alapfogalmai és jogi vonatkozások. In: Zimmer Tamás. (szerk.): *Hulladékgazdálkodás*. Tertia, Budapest. (Elérhető: <https://wes.sze.hu/images/okt-kemia/hullfog.pdf>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Horváth Gergely (2013): Az Alaptörvény környezetjogi előírásai. In: Szoboszlai-Kiss Katalin – Deli Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Universitas, Győr.
- Huang, Michelle N. (2017): Ecologies of Entanglement in the Great Pacific Garbage Patch. In: *Journal of Asian American Studies*. Vol. 7/2017.
- Huisman, Wim – van Erp, Judith (2013): Opportunities for Environmental Crime: A Test of Situational Crime Prevention Theory. In: *The British Journal of Criminology*. Vol. 53/2013.
- Interpol: World Atlas of illicit flows, 2018. (Elérhető: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/09/Atlas-Ilicit-Flows-FINAL-WEB-VERSION-copia-compressed.pdf>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Jogaszegylet.hu: Jelentősen átalakult a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének büntetőjogi tényállása. (Elérhető: <https://jogaszegylet.hu/jogelet/jelentosen-atalakult-a-hulladekgazdalkodas-rendje-megsertesenek-buntetojogi-tenyallasa/>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Kisvárdai Melinda (2014): Hulladékgazdálkodás és bioetika. In: *Iskolakultúra*. 2014/10. sz.

- Központi Statisztikai Hivatal: A közszolgáltatás keretében elszállított hulladékok keletkezése, 2016-2019. (Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ur009b.html, illetve https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0064.html. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Lebreton, Laurent at al. (2018): Evidence that the Great Pacific Garbage Patch is rapidly accumulating plastic In: *Scientific Reports*. Vol. 8/2018. (Elérhető: <https://hal.sorbonne-universite.fr/hal-02344826/document>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Loughborough University Institutional Repository: Waste Crime: the multi-million pound swindle, 2017. (Elérhető: <http://ciemap.leeds.ac.uk/index.php/2017/07/10/waste-crime-the-multi-million-pound-swindle/>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Molnár Tamás Géza (2015): *Az ipari hulladékgazdálkodás vállalati gyakorlata*. TÁMOP 4.0. (Elérhető: <https://adoc.pub/konv-az-ipari-hulladeggazdalkodas-vallalati-gyakorlata.html>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- National Geographic: Great Pacific Garbage Patch, 2019. (Elérhető: <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/> 2019. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Our Planet: Environmental Crime, 2017. (Elérhető: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20259/Our%20Planet%20March%202017.pdf?sequence=1&%3BisAllowed=>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Polt Péter (2016): A környezet és a természet elleni bűncselekmények In: *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Opten, Budapest.
- PricewaterhouseCoopers Magyarország Kft.: Ha a kör bezárul - a körforgásos gazdaság jelentősége és lehetőségei, 2019. (Elérhető: <https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/korforgasos.pdf>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Sinku Pál (2016): A környezet és természet elleni bűncselekmények In: Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*. Ötödik, hatályosított kiadás. HVG-Orac, Budapest.
- Szabó Ferenc (2014): A hulladékgazdálkodás új törvényi szabályozása. In: *TAYLOR Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat*. 6. évf., 2014/1-2. sz. (Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/229404757.pdf>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Varjú Viktor - Mezei Cecília (2020): *Hulladékgazdálkodás*. (Elérhető: <http://www.reg-science.hu:8080/xmlui/bitstream/handle/11155/2322/varju-hulladeggazdalkodas-2020.pdf?sequence=1>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- Vityi Andrea (2006): *A szelektív hulladékgyűjtés humán vonatkozásainak vizsgálata. A szelektív hulladékgyűjtés szerepe a hulladékgazdálkodásban*. Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Kitaibel Pál Környezettudományi Doktori Iskola Biokörnyezettudományi Program. Doktori értekezés. (Elérhető: http://ilex.efe.hu/PhD/emk/vityia/vityi_andrea_doktori.pdf. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- VKSZ Veszprémi Közülemi Szolgáltató Zrt. Hulladékgazdálkodás. Szemét és hulladék. (Elérhető: <https://www.vkszrt.hu/hulladeggazdalkodas/magunkrol>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).
- White, Rob (2016): *Transnational Environmental Crime*. Routledge, New York.
- WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány: Egy bankkártyányi műanyagot eszünk meg hetente, 2019. (Elérhető: <https://wwf.hu/hireink/egyeb-termeszetvedelem/egy-bankkartyanyi-muanyagot-eszunk-meg-hetente/>. Letöltés ideje: 2021.06.11.).

Halász Géza, Fogság